

פירוש: מלבי"ם

אם נפנה אל האדם מצד כח הצומח שבו, אשר מצדו ישתתף בסוגו העליון עם העץ והצומח, נשכילהו כעץ אשר שרשיו נטועים ונשרשים למעלה ונופו נוטה למטה, כי המוח באדם הוא תחת השורש בעץ השדה, ממנו יוצאות כל ההרגשות אל הענפים שהם האיברים כולמו ואליו ישובו, כמו שישלח העץ לחותיו ומזונו מן השורש אל הענפים.

מזה ישכיל האדם כי לא כעץ השדה הנהו, אשר חיותו ועקרו באדמה, כי שרשו ועקרו בעליונים, משם יקבל שפעו וחיותו, על מוצא פי ה' יחיה האדם, ואם על הלחם לבדו יחיה ויפנה אך אל האדמה, אז ידמה כהולך הפוך, ראשו למטה ורגליו למעלה, ואמרו חז"ל ש צדיקים דומים כאילן ששרשו נטו במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה והרשע בהפך.

ויש הבדל בין העץ והעשב : כי העשב נראהו צץ בימי האביב מוציא פרחו וזרעו למינהו, ואז יבול ואיננו, עד שנדמה שכל תכליתו אך קיום מינו לא אישו ; לא כן העץ, שיתקיים ימים רבים, יוציא ציץ ופרח ופרי, וזרעו בו שנה שנה, כאילו מלבד קיום מינו גם אישו יעמוד ימים רבים והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה, ומצד המשל הזה אמר באושר איש השלם ומעלותיו :

מעלה א' - כי יהיה **כעץ** - לא כעשב לא כציץ, אשר רק מינו ישמור והוא תכליתו האחרון, וכן המון בני האדם, לא יעשו מאומה, לקיום אישם רק לקיום מינם ולהניח יתרם לעולליהם, כאילו אין להם תכלית אחר רק קיום המין, אבל הוא דומה כעץ אשר מלבד קיום מינו אשר עוד ינוב בשיבה גם אישו יתקיים, ויתן פרי קדש הלולים תורה ומע"ט להשאר נפשו.

מעלה ב' - כי הוא דומה כעץ **שתול** - לא כעץ נטוע, כי יש הבדל בין הנטוע והנשתל, הנטוע הוא הנטוע במקומו, והשתול הוא הצמח שנעקר ממקומו ונשתל במקום אחר להשביחו ולתקנו, והנה יש עשבים לחים ורעננים, שא"א לשתלם ממקום למקום מרוב לחותם והם לא ישביחו ולא יתקיימו ימים רבים, אבל העץ אשר אין לחותו רב כ"כ ורטוב הוא לפני שמש, עת יעקרנו ממקומו וישתלהו במקום אחר ישביח ויתקיים יותר, כמו שבארתי זאת בפירושי (איוב ח') היגאה גומא בלא בצה וכו' רטוב הוא לפני שמש עיין שם, שממשיל שם את הרשע כעשב הנטוע במקומו ואי-אפשר לשתלו ממקום למקום מרוב לחותו, שזה לפני כל חציר ייבש, ואת הצדיק ממשיל כנטע שאין בו לחות כל-כך ונשתל ממקום למקום וזה משוש דרכו ומעפר אחר יצמח, כן הרשע – העולם הזה הוא ביתו ופה מקום נטעו, אבל הצדיק נעקר מזה העולם וממאוויו, ושותל את עצמו על פלגי מים העליונים, כמו שנאמר שתולים בבית ה' .

מעלה ג' - על פלגי מים - כי העץ הנטוע במקום יבש ידאג בשנת בצורת ו ימוש מעשות פרי , או לא יעשה בזמנם (כמו שנאמר בירמיה י"ז), לא כן הנטוע על פלגי מים שמוצא תמיד מזונו ולחותו, כן הישרים בעדת הפילוסופים אשר התנהגו בצדק וחסד ע"פ נימוסים שכליים, לא מצאו תמיד די ספקם, כי השכל האנושי ילאה מקלוע אל המטרה תמיד ויטעה ברוב משפטיו, לא כן הנטוע על תורת ה' ופקודיו, שימצא תמיד חקו מבלי יחטא.

מעלה ד' - אשר פריו יתן - העץ הזה יתן פריו, ר"ל לא כעשב וירק שלא יתן רק זרעו ואינו קיים באיש רק במין, כי יתן פריו בעצמו כל שנה, ולא כעץ הנטוע בערבה, שיפסיד ענינו ולא יתן פריו המיוחד לו, רק פירות זרועים ונשחתים, אבל זה פריו המיוחד לו יתן, וכן הצדיק אינו כמשכילים בעכו"ם שמוציאים פרי ע"י עיוניהם ומופתיהם השכליים, אבל אינם פרי הנפש המיוחדת לה מצד שהיא בת מרום אלהית שפריה מצד זה קודש הלולים , ולא יצאו לפועל אך ע"י התורה האלהית ומצוותיה.

מעלה ה' - בעתו - שהעץ הזה יוציא פירותיו בזמנו המיוחד לו וכן אושר הנפש והצלחת הצדיקים יהיה בעתם המיוחד עת תשוב לבצרון , אל מקום אשר לקחה משם .

מעלה ו' - שגם עלהו לא יבול - מצד שהם השומרים את פריו ומגינים עליהם, כן גם הצלחותיו הזמניים עשרו ונכסיו ובריאת גופו יתקיימו ולא יבולו למען יהיו לו עזר אל אושרו האחרון שהוא פריו, כי פרי הצדיק שהוא עוסקו בתורה ובמצות, ישמרו בקל ע"י העלים שהם הקנינים ובריאות הגוף, כי בנבול העלים האלה ישביתהו עניו או חליו מעבודת ה'.

מעלה ז' - וכל אשר יעשה יצליח - שהאילן הזה יצליח גם את זרעו שכל אשר נזרע ונטע ממנו יהיה כמוהו , כן הצדיק גם בניו יוצלחו בזכותו גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך.

דברי סיכום

והיה (הצדיק) ;
כעץ שתול (=כמו עץ נטוע) ;
על פלגי מים (=במקום של מים שזורמים אל נהר) ;
אשר פריו יתן בעתו (=אשר יגדל את פרותיו בזמן, שלא כמו עץ שנטוע במקום יבש
שפירותיו לא צומחים בזמן) ;
ועלהו לא יבול (=ועליו לא נובלים מפני שכל הזמן הוא נטוע בתוך מים) ;
וכל אשר יעשה יצליח (=כל הנטיעות שינטעו מהעץ הזה יהיו מצליחים כמו אותו עץ).